

УДК 341.232.1:339.726.2(477:520)"364"

**Наталія Науменко,**  
член-кореспондент АЕНУ, кандидат економічних наук,  
доцент кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами,  
Волинський національний університет імені Лесі Українки,  
м. Луцьк; ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-1327-0398>  
E-mail: [naumenko.nataliya@vnu.edu.ua](mailto:naumenko.nataliya@vnu.edu.ua)

**Ольга Новосад,**  
магістрант факультету міжнародних відносин,  
Волинський національний університет імені Лесі Українки,  
м. Луцьк; ORCID ID: <http://orcid.org/0009-0009-1785-6685>  
E-mail: [olganovosad01@gmail.com](mailto:olganovosad01@gmail.com)

<https://doi.org/10.29038/2786-4618-2023-03-68-86>

## **ФІНАНСОВА ТА ГУМАНІТАРНА ДОПОМОГА ЯПОНІЇ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ**

Російська агресія надала нового стимулу у розвитку українсько-японських відносин. Активність японської дипломатії у підтримці України і боротьбі із російською агресією є надзвичайно високою. Японія не лише технологічна супердержава, але і активна учасниця G-7, отже є значним гравцем у глобальному світі, думку якого не ігнорують у політичному середовищі. Російська війна проти України вплинула як на внутрішню політику Японії, так і остаточно скорегувала вектор її зовнішніх дій на міжнародній арені проти нової «вісі зла».

Українсько-російська війна перейшла із формату регіональної протидії у протистояння демократії щодо авторитаризму. Це вимагає з боку самої України кардинальних змін у формуванні зовнішньої політики стосовно низки країн Південно-Східній Азії, а саме їх ставлення щодо найбільшого військового конфлікту в Європі першої чверті XXI століття.

В даному науковому дослідженні розглянуті українсько-японські економічні та політичні взаємовідносини останніх дев'яти років. Визначені пріоритетні напрямки зовнішньої політики Японії щодо України на сучасному етапі, механізми їх реалізації та місце українсько-японських відносин в системі цінностей кожної із держав. Проаналізовані основні сфери реалізації економічної дипломатії Японії на прикладі України до початку активної фази збройної агресії та після початку активних військових дій. Розглянуті конкретні приклади невійськової фінансової та гуманітарної допомоги урядом Японії Україні під час війни.

Окрема увага приділена перспективним напрямкам співпраці між обома державами стосовно відновлення економіки України після звільнення території України. Вона полягатиме у розвитку і впровадженні сучасних енергозберігаючих технологій в енергетиці, промисловості, муніципальному секторі, залучення японських інвестицій у відбудову та розвиток транспортної та енергетичної інфраструктури України, а також відновлення аграрного сектору. На міжнародній арені Японія здійснює багаторічну незмінну підтримку «суверенітету і територіальної цілісності» України. Україна наголошує на розширенні кількості членів Ради ООН із залученням Японію в якості постійного члена Ради ООН та протистоянні «праву вето» з боку Росії та Китаю у вирішенні ключових політичних питань.

**Ключові слова:** японсько-українські відносини, фінансова та гуманітарна допомога, російсько-українська війна, післявоєнне економічне відновлення, інвестиції.

**Natalia Naumenko,**  
Corresponding Member of the AENU,  
PhD in Economics,  
Associate Professor of the Department of International Economic Relations and Project Management  
Lesya Ukrainka Volyn National University  
Lutsk

**Olga Novosad,**  
Master's student at the Faculty of International Relations,  
Lesya Ukrainka Volyn National University  
Lutsk

## JAPAN'S FINANCIAL AND HUMANITARIAN ASSISTANCE TO UKRAINE DURING THE PERIOD OF FULL-SCALE RUSSIAN AGGRESSION

Russian aggression has given a new impetus to the development of Ukrainian-Japanese relations. Japanese diplomacy is extremely active in supporting Ukraine and fighting Russian aggression. Japan is not only a technological superpower, but also an active member of the G-7, and thus a significant player in the global world whose opinion is not ignored in the political environment. Russia's war against Ukraine has affected both Japan's domestic policy and finally adjusted the vector of its foreign actions in the international arena against the new «axis of evil».

The Ukraine-Russia war has moved from the format of regional confrontation to the confrontation between democracy and authoritarianism. This requires fundamental changes in Ukraine's foreign policy towards a number of Southeast Asian countries, namely their attitude to the largest military conflict in Europe in the first quarter of the twenty-first century.

This research examines Ukrainian-Japanese political and economic relations over the past nine years. The author identifies the priority directions of Japan's foreign policy towards Ukraine at the present stage, the mechanisms of their implementation and the place of Ukrainian-Japanese relations in the system of values of each state. The main spheres of Japan's economic diplomacy are analyzed on the example of Ukraine before the active phase of armed aggression and after the outbreak of active hostilities. Specific examples of non-military financial and humanitarian assistance provided by the Japanese government to Ukraine during the war are considered.

Particular attention is paid to the promising areas of cooperation between the two countries on the restoration of Ukraine's economy after the liberation of the territory of Ukraine. It will include the development and implementation of modern energy-saving technologies in the energy, industry, and municipal sectors, attracting Japanese investments in the reconstruction and development of Ukraine's transport and energy infrastructure, and restoring the agricultural sector. In the international arena, Japan has long been a staunch supporter of Ukraine's «sovereignty and territorial integrity». Ukraine emphasizes expanding the number of members of the UN Council to include Japan as a permanent member of the UN Council and opposing the «veto power» of Russia and China in resolving key political issues.

**Keywords:** Japan-Ukraine relations, financial and humanitarian aid, Russian-Ukrainian war, post-war economic recovery, investments.

**Постановка проблеми.** Японія після закінчення Другої світової війни втратила значну частину своїх територій, але це була плата за попередню імперську мілітаристську експансію, піднесена в стан національної ідеології. Японія протягом ХХ століття пройшла шлях від агресивного імперського мілітаризму відносно населення підконтрольних територій Кореї, Китаю та Філіппін до спокути власної провини перед іншими націями. Ця нація відчула на собі, що таке капітуляція під тиском антигітлерівської коаліції, об'єднання однієї із найпотужніших і технологічно озброєних армій світу та наступний за нею міжнародний військовий трибунал. Це зазвичай нелегко, адже не кожна нація протягом двох днів втратила значну частину населення двох найбільших мегаполісів з дуже щільною місткістю населення. Японці швидко засвоїли жорсткий урок і тепер підтримують Україну в її боротьбі із російським фашизмом останні дев'ять років. Проте, саме це дослідження присвячене нинішньому періоду українських визвольних змагань, а саме зовнішній допомозі та перспективам післявоєнного відновлення України при сприянні Японії.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Питанням українсько-японських відносин присвячена низка наукових досліджень, що розкривають різні сфери спільної взаємодії та зацікавленості однієї нації іншою. Так, дослідники О.О. Лученко та З.Г. Огнівенко розглядають у українсько-японські відносини у галузі освіти і науки [1], перспективам розвитку довоєнних двосторонніх зовнішньоекономічних відносин між обома державами присвячена роботи О.В. Ханової та О.В. Журавльова [2]. Українсько-японські культурні та політичні зв'язки другої половини ХХ століття аналізують О.М. Каковкіна [3], О.В. Велика [4], Т. Лахманюк Н. [5], А.В. Мошко [6] та Н. Середюк [7].

**Мета статті.** Проте, практичний аналіз видів та способів невійськової фінансової та гуманітарної допомоги Україні з боку Японії, вимагає додаткового узагальнення і доопрацювання. Вкрай гостро це питання постає за умов реалізації можливих спільних проектів по відновленню зруйнованого господарського комплексу нашої держави і залученню іноземних інвестицій. Всебічно проаналізувати види допомоги Японії Україні протягом дев'яти років російської агресії щодо

України. Окрема увага в роботі приділена проектам допомоги, які впроваджує і впроваджуватиме Японія щодо підтримки і відновлення української економіки.

**Методика дослідження.** Дипломатична підтримка України під час війни, фінансова та економічна допомога в процесі післявоєнного відновлення національної економіки є ключовим завданням Президента. Національна політика післявоєнної відбудови є головним завданням Уряду України, адже від темпів відбудови економіки напряду залежатиме державний суверенітет та його безпекова складова. Це вимагає комплексного підходу і структурного аналізу, відповідно потреб національної економіки, під які спрямовується міжнародна грантова допомога такої країни, як Японія та майбутні виплати по репараціям з боку країни-агресора.

**Викладення основного матеріалу.** Активна підтримка України Японією починається з перших днів російської військової агресії 2014 року. Японія будучи країною G-7, стала єдиною із Азійського континенту, що запровадила санкції проти Росії, маючи власний досвід безперспективних переговорів із Москвою. Японія до 2022 року виступає важливим донором в інфраструктурні проекти України, спрямовані на економічний розвиток нашої країни, Японія у післявоєнний період має шанси набути статусу країни, що може стати найбільш природним партнером Києва в Азії.

До 2022 року Україна не достатньою мірою розглядала наскрізний пріоритет Токіо в міжнародних відносинах щодо питання верховенства права, адже в японському МЗС навіть називають одним із фундаментальних принципів японської зовнішньої політики.

Японія послідовно й активно підтримує ініціативи, спрямовані на встановлення верховенства права в нашій країні - як у форматі глобального G7, так і у форматі Групи підтримки G7 на рівні повноважних послів в Україні.

Починаючи з 2014 року Японія розглядала питання незаконної анексії Криму, як створення небезпечного міжнародного прецеденту, що в майбутньому повинно було вдарити і по її національній безпеці шляхом аналогічних посягань на територіальну цілісність країни (зокрема з боку Китаю у Східнокитайському та Південнокитайському морях).

Так, 2013 року війська КНР увійшли в Таджикистан, встановивши військовий контроль над великою ділянкою земель у Гірничо-Бадахшанській автономній області (ГБАО). Зайняті китайською армією території таджикський Уряд передав Китаю в рахунок погашення зовнішнього боргу. Всього ж за роки незалежності Таджикистану китайцям було віддано 1,5 тисячі км<sup>2</sup> землі, що по суті, є суперечною територією, адже населення автономного регіону не завжди підкорялося рішенням Уряду республіки Таджикистан.

Експерти попереджали, що Таджикистан готує акт про передачу земель Китаю, однак до інформації ставилися не серйозно. Оформлення за Китаєм високогірних земель, непридатних для життя необхідне цій країні, як ресурсна база. Проте, ці землі багаті на родовища дорогоцінного каміння, урану і мінералів. В свій час Радянський Союз так і не спромігся зайнятися масовим видобуванням цінної мінеральної сировини.

Таджикистан був змушений законодавчо оформив нові територіальні придбання Китаю прийнявши поправку до закону «Про надра», легалізувавши розробку родовищ юридичними особами з-за кордону, що дозволило китайцям приступити до геологорозвідувальних робіт в Мургабе. Це призвело до того, що етнічні таджики, які проживали на цій території з давніх часів змушені емігрувати під тиском китайських трудових мігрантів [8].

Не краща ситуація щодо геополітичних прагнень склалася на територіях країн Центральної Азії, бувших республік СРСР. Казахстан вже поступився Китаю площею в 407 км<sup>2</sup>. Проте, Китай претендує ще на понад 34 000 кв. км території Казахстану. Киргизстан на підставі киргизько-китайського договору про кордон передав 1 250 кв. км<sup>2</sup> власної землі Китаю.

В червні 2020 року відбулося загострення протистояння між Індією та Китаєм у регіоні Ладакх. У цьому конкретному випадку, Китай намагався захопити землю, яка належить Індії, звинувативши іншу країну в тому, що та намагається «анексувати» китайську територію і тому Пекіну необхідно повернути своє. За останні два десятиліття посягання Китаю на територію сусідів стали звичним явищем.

На території Непалу, який виступає буфером між Китаєм та Індією знаходиться найвища вершина світу Еверест. На початку 2021 року Китай встановив на вершині Евересту демаркаційну

лінію, яка обмежує контакти між альпіністами з китайської та непальської сторони. В якості офіційної підстави було названо «страх перед COVID-19» з боку Непалу. Проте, 2 травня 2020 року Китайська глобальна телевізійна мережа (China Global Television Network (CGTN)) заявила про увесь Еверест, як про частину Китаю. Сам же Еверест згідно попередніх угод поділено між Непалом, Північним Тибетом та Китаєм. Так, як Тибет це автономна область Китаю, то останній може претендувати 36 гектарів Непальської землі, що створюють високогірний кордон між країнами. Китай ініціював навчання з вимірювання висоти Евересту, встановивши на ньому телекомунікаційне обладнання для надання 5-G сервісу. Китай спеціально змінює ландшафт у Тибетському автономному районі, розбудовуючи інфраструктуру регіону. Зміна русла річок, шляхом будівництва інфраструктурних об'єктів, дозволяє без будь-яких перешкод приєднати землі Непалу. Останній жодним чином не може протидіяти даному різновиду загарбницької експансії.

Окремо слід виділити претензії Китаю до РФ, більша частина яких вже виконана. Росія протягом тридцяти останніх років передавала китайській стороні території за які в прямому розумінні платила кров'ю у 1968 році. Мова йде про острови Даманський, Тарабаров і половину Великого Уссурійського. Ці території колись належали спершу Російській імперії, потім Радянському союзу, але їх територіальна приналежність, так остаточно і не була врегульована відповідними договорами, адже кордон проходив по середині річки Амур, яка змінювала своє русло відповідно до природно-географічних умов. Але і цих територій Китаю здалося не достатньо, він претендує ще щонайменше 160 000 км<sup>2</sup> російської землі, незважаючи на підписання кількох угод та усне запевнення, що залишається стратегічним партнером Російської Федерації.

Наприкінці 2020 року Китай на 58-му засіданні Ради Глобального екологічного фонду виступив проти фінансування проекту для заповідника дикої природи Сактенг, що розташований у Бутані, заявивши, що це «спірна» територія. Китай претендує на територію, що знаходиться на стику між Індією, Бутаном та Тибетом, вважається стратегічно важливою у військовому відношенні. Китай побудував дорогу на території Бутану, щоб обійти гірське перехрестя в районі Батанг-Ла, що виходить до Торса-Нала. Розмістивши в цьому трикутнику військові ормування, Китай загрожуватиме як Бутану, так і Індії.

Китай має суперечки по морських кордонах з Тайванем, Брунеєм, Індонезією, Малайзією, Філіппінами та В'єтнамом у Південно-Китайському морі (South China Sea (SCS)), фактично з усіма країнами даного регіону. Суперечки точаться щодо рифів, островів Спратлі (100 дрібних островів, близько 5 км<sup>2</sup> сукупної території), Парасельських островів та Тонкінську затоку (в конфлікт втягнувся В'єтнам), міліну Скарборо-Шол (царина інтересів Філіппін). Чинником такої боротьби виступають наявність значної кількості газу та нафти в регіоні, що складають за даними міністерства енергетики США, до 5,4 млрд. барелів нафти і до 55,1 трлн. м<sup>3</sup> природного газу. Крім того Китай претендує на історичні території, що нині належать Малайзії, Лаосу, Камбоджі, Таїланду та незалежному Тайваню. Китай прагне підкорити регіон на який припадає 3,5 трлн. доларів США сукупного торгового обсягу світової торгівлі.

Стосовно предмету нашого гео економічного дослідження, то у Східно-Китайському морі (East China Sea), Китай вимагає визнання за собою островів Сенкаку та Рюкю, що належать Японії. Існують претензії Пекіна і до Північної Кореї. З останньою точиться суперечка щодо гори Пекту та річки Туманган. На острови у Виключній економічній зоні Південної Кореї Китай теж прагне «накласти руки».

Китай має суперечки щодо Виключної економічної зони (Exclusive economic zone) з Північною Кореєю, Південною Кореєю та Японією в Жовтому морі та Східно-Китайському морі. У Північній Кореї Китай продовжує суперечку щодо гори Пекту та річки Туманган. Щодо Південної Кореї, то Китай претендує також на острови у Виключній економічній зоні цієї країни.

Зважаючи на таке агресивне оточення Японії приходиться відстоювати недоторканість своїх кордонів і територіальну цілісність, спираючись виключно на інструменти міжнародного права, які нині доводять свою абсолютну неефективність [9].

Наявність окупованих Російською Федерацією територій і потенційно загрозливі дії Китаю, заставляють Японію всі дев'ять років в питанні Криму чітко дотримуватися принципів верховенства міжнародного права.

Так, японські дипломати активно брали участь в обговоренні питань політичного повернення півострова у рамках створення «Кримської платформи».

До 2017 року будучи солідарною з Україною Японія не займала активну позицію у міжнародному стримуванні агресії РФ, зокрема в рамках G7. Проте, починаючи саме з цього року азійська держава першою на Далекому Сході почала впроваджувати санкційну політику проти РФ після незаконної анексії Криму та початку війни на Донбасі. Японські санкції було впроваджено таким чином, аби у країні залишалися можливості для переговорів із Росією з найважливішого для Токіо в діалозі з Москвою питання — повернення Північних територій (більше відомих в Україні як «південні Курильські острови»).

Так, список осіб, яким, у рамках політики санкцій, заборонено в'їзд до Японії, не був оприлюднений, кому саме із 23 російських державних службовців заборонено відвідувати цю країну тривалий час залишалося невідомим. Деякі з посадових осіб РФ, що перебувають під обмежувальними заходами ЄС і США, після запровадження санкцій побували у Японії. Зокрема, Сергій Нарішкін, Віктор Герасимов, Ігор Сечін [10].

Понад тридцять років всі Уряди Японії не мали жодних ілюзій щодо повернення раніше втрачених територій. Президент Російської федерації у «підвішеному» стані постійно підтримував невирішене питання анексованих територій, вимагаючи від японської сторони фінансових інвестицій у власну економіку.

До 2022 року і після Японія не бажає йти на конфронтацію з Росією, побоюючись, що прийдеться опиратися третій загрозі, що додасться до двох уже наявних — із Китаєм та Північною Кореєю. Тому в японських безпекових документах в якості загроз фігурують КНР і КНДР, а не РФ, хоча рівень сприйняття її як потенційної загрози, особливо у взаємодії з Пекіном, у Токіо існує. Ситуація погіршилася у нинішньому році, особливо на тлі політичного зближення КНР і КНДР та посилення військової співпраці РФ з Іраном. Тобто утворилася нова політична та економічна «вісь зла», нині в ній домінують не «Рим-Берлін-Токіо», а «Москва-Тегеран-Пхеньян» та Пекін, що виступає бенефіціаром нинішньої та можливо майбутніх війн, здійснюючи повзучу експансію на Захід і Північ континенту.

До початку активної фази військових дій Японія була стурбована можливим зближенням Києва і Пекіна з низки причин. Одною з яких була можлива передача китайській стороні технологій з України. Японські партнери прагнули непотрапляння підприємства «Мотор Січ» у китайські руки - з огляду на тісну координацію у військовій та оборонній сферах між Китаєм і Росією - передусім в інтересах національної безпеки самої України, а вже потім - Японії [10].

Будь-яке економічне та політичне зближення України з Китаєм моментально погіршувало взаємовідносини нашої держави із США та Японією. Наміри української сторони використати Китай як стримуючий фактор у війні Росії проти України шляхом коригування позиції Пекіна під час важливих для України голосувань у Раді Безпеки ООН не приносять для нашої держави жодних політичних дивідендів. З початку 2022 року і до моменту публікації статті не відбулося жодної особистої зустрічі між Президентом України та Генеральним Секретарем КНР, в цьому не зацікавлена, насамперед, китайська сторона. Адже Китай у будь-який спосіб буде відтягувати втручання у «внутрішній конфлікт» між Росією і Україною, тому що ослаблення останньої залишить його на одинці із головними політичними супротивниками в регіоні: США та Японією. Насправді, проанансована китайська «формула миру» - це заморожування українського конфлікту з подальшою відмовою від анексованих Росією українських територій на Сході та Півдні країни. Хоча офіційно Китай і декларує цілісність українських територій в кордонах 1991 року, але сам прагне якнайшвидше вирішити власне «південне питання» стосовно Тайваню.

Японія на собі декілька разів протягом минулого століття відчула, що таке гуманітарна катастрофа. Ця нація розуміє що вбивство великої кількості невинних мирних жителів російськими військами в Україні є серйозним порушенням міжнародного гуманітарного права та воєнним злочином. Такі дії є абсолютно неприйнятними і Японія їх рішуче засуджує.

Гуманітарна фінансова допомога Японії Україні розпочалася практично з моменту анексії, тобто з березня 2014 року і склала 1,86 мільярда доларів США з березня 2014 року в рамках різних проектів.

## Допомога Японії Україні з березня 2014 року

Лютий 2017р.  
Посольство Японії в Україні

**Рис. 1.** Українські проекти фінансової гуманітарної допомоги за кошти уряду Японії.

Джерело: [11].

Найбільшу частину коштів становить кредит розміром 1,1 мільярда доларів на проект модернізації Бортницької станції аерації. Проект почався у червні 2015 року.

У липні 2014 року та грудні 2015 року надійшли транші загальним розміром 400 мільйонів доларів для підтримки держбюджету.

Вже 4 вересня 2014 року Японія надіслала Україні гуманітарну допомогу для кардіологічних лікарень на суму 2,6 мільйона гривень. Крім того, була надана грантова допомога на різні проекти, зокрема на закупівлю медичного обладнання, відновлення інфраструктури східних областей, підтримку вимушених переселенців та Національну поліцію.

Загальна сума допомоги японською стороною з часу встановлення дипломатичних відносин становила 3,1 млрд. доларів США на 2017 рік.

Серед найбільших проектів - кредит на будівництво терміналу «D» аеропорту «Бориспіль», надання медичного обладнання лікарні «Охматдит» та допомога особам, постраждалим від аварії на Чорнобильській АЕС.

Важливе місце посідає допомога у сфері «зелених інвестицій». Так, було надано понад 1,5 тисячі гібридних авто для Національної поліції, проведено тепломодернізацію понад 370 шкіл та лікарень, а також модернізовано 135 вагонів київського метрополітену з використанням енергозберігаючих технологій [12].

Японія тривалий час в рамках грантової допомоги по проектах безпеки людини «Кусаноне» надає фінансову допомогу країнам, що розвиваються як через неурядові організації, так і через місцеві органи влади. Програма «Кусаноне» набула високого рейтингу завдяки тому, що вона забезпечує гнучке та швидке сприяння основним проектам. А саме безвідплатна фінансова допомога надається неурядовим благодійним та громадським організаціям, лікарням, початковим школам,



благодійним організаціям та іншим неприбутковим організаціям з метою надання допомоги для здійснення проектів розвитку місцевих громад.

Наявність коштів Програми «Кусаноне» у кожній окремій країні забезпечується Офіційною Допомогою Розвитку (ОДР) разом із новітніми видами співробітництва, що впливатимуть на добробут суспільства.

Сфери проектів:

- медична допомога;
- освіта;
- надання допомоги вразливим категоріям населення;
- соціальна підтримка;
- навколишнє середовище.

Крім того, серед пріоритетних проектів виділялися наступні:

- ремонтні роботи у початкових школах;
- постачання медичного обладнання лікарням;
- створення безбар'єрного середовища (наприклад, будівництво пандусів та ліфтів).

У кожній окремій країні пріоритетні сфери можуть визначатись Посольством Японії відповідно до потреб розвитку цієї країни.

Грошові кошти Програми «Кусаноне» надаються після вивчення та оцінки кожної заявки на щорічній конкурсній основі. Максимальна сума грантової допомоги для одного проекту – приблизно 90 тис. доларів США по курсу в гривні на день конвертації (10 млн. ієн). Ця сума може бути використана лише на оплату вартості обладнання або робіт по проекту (без ПДВ) та на аудит проекту. Будь-які інші витрати, пов'язані з реалізацією проекту (ПДВ, банківські комісії, супутні витрати тощо), повинні бути оплачені реципієнтом або партнерською організацією. Перевищувати бюджет і закладати дефіцит у бюджет проекту не дозволяється. Також не дозволяється розбивати проект на кілька проектів і заявок, якщо його вартість перевищує бюджет одного проекту Програми «Кусаноне». Якщо бюджет такого проекту перевищує максимально можливий розмір допомоги, потрібно переглянути зміст проекту, оскільки заявки, які перевищують бюджет, вибувають з конкурсу і не розглядаються [13]. Співпрацю в межах даної грантової програми слід і надалі продовжувати в рамках відбудови зруйнованої інфраструктури України.

На офіційному сайті Міністерства іноземних справ Японії щодо ситуації в Україні декларується наступне [14].

Допомога, що стосується України:

- Надання Україні дронів, бронежилетів, сталевих касок, зимового одягу, наметів, фотоапаратів, гігієнічних та продуктових наборів, біноклів, освітлювальних засобів, медичних товарів, цивільних автомобілів (фургонів) тощо.

- Надання Україні та сусіднім країнам екстреної гуманітарної допомоги (у сфері охорони здоров'я та медицини, продовольчої безпеки і захисту): 200 млн. дол. США, та прийняття рішення про надання додаткової фінансової підтримки як гуманітарної допомоги та витрат на відновлення: 500 млн. дол. США.

- Продовольча допомога країнам Близького Сходу та Африки, які постраждали від ситуації в Україні (близько 200 млн. дол. США, з яких 17 млн. дол. США це допомога для сприяння експорту зерна з України).

- Допомога для транспортування та розподілу в Сомалі пшениці, наданої українським урядом: 14 млн. дол. США.

- Надання Україні фінансової допомоги: 600 млн. дол. США.

- В рамках підтримки для проходження зимового періоду, надання через міжнародні організації генераторів та сонячних ліхтарів (близько 2,57 млн. дол. США), а також світловідбивачів та одноразових грілок для Національної поліції України (близько 550 тис. дол. США).

- Надання близько 1 500 генераторів, зокрема 4, подарованих у межах «Ініціативи підтримки для проходження зимового періоду: Генератори для українців від Японії» (включно з генераторами, що надала згадана вище міжнародна організація).

- Надання допомоги у сфері протимінної діяльності, включно з програмою навчання персоналу Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) у співпраці з Камбоджею.

- Надання обладнання для телевиробництва Національній суспільній телерадіокомпанії України (НСТУ).

- Відтермінування виплат за боргом для України (близько 7.8 млрд. ієн (приблизно 70 млн дол. США)).

- Дозвіл на подовження дії картки резидента (посвідки на проживання) всім українцям в Японії, які бажають цього.

- Прийом евакуйованих із України до Японії.

- Надання допомоги у негрошовій формі, транспортування товарів гуманітарної допомоги УВКБ ООН літаками Сил Самооборони Японії, а також залучення людських ресурсів у галузі медицини та охорони здоров'я для підтримки евакуйованих.

#### 1. Фінансові заходи:

- Унеможливлення фінансування Росії з боку провідних багатосторонніх фінансових установ, включно з МВФ, Світовим банком і Європейським банком реконструкції та розвитку.

- Реакція на ухиляння Росії від санкцій, у тому числі за допомогою цифрових активів.

- Обмеження операцій з Центральним банком Росії.

- Введення санкцій, зокрема заморожування активів осіб, пов'язаних з урядом Росії, у тому числі Президента Путіна, і російських олігархів.

- Заморожування активів дванадцяти російських банків (Сбербанк, Альфа-Банк, ВЕБ.РФ, Промсвязьбанк, Банк «Росія», ВТБ, Совкомбанк, Новікомбанк, Фінансова корпорація «Відкриття», Московський кредитний банк, Російський Сільськогосподарський банк (Россельхозбанк), Росбанк) і їхніх дочірніх компаній у Японії.

- Приєднання до вжиття заходів, спрямованих на ізоляцію Росії від міжнародної фінансової системи та світової економіки шляхом відключення окремих російських банків від системи SWIFT.

- Заборона на випуск та операції з новими облігаціями російського державного боргу на первинному та вторинному ринку Японії. Окрім того, щодо деяких визначених російських банків, яким вже заборонено випуски цінних паперів у Японії, накладено додаткову заборону на випуск цінних паперів з меншим терміном погашення.

- Запровадження заходів щодо заборони нових інвестицій в Росії.

- Заборона надання Росії деяких видів послуг, зокрема трастових та бухгалтерських, запровадження обмеження ціни на російську нафту (заборона імпорту і надання супутніх послуг, які дозволяють морське транспортування російської сирої нафти та нафтопродуктів, що закуповуються за ціною вище встановленого обмеження).

#### 2. Торговельні заходи:

- Позбавлення Росії статусу найбільшого сприяння.

- Заборона на імпорт з Росії техніки, деяких видів деревини, горілки, золота та ін.

- Заборона на експорт до Росії предметів розкоші.

- Введення санкцій на експорт російським військовим організаціям підконтрольних товарів із узгодженого на міжнародному рівні переліку, інших товарів подвійного призначення, таких як напівпровідники, передових товарів, обладнання для переробки нафти, товарів, що сприятимуть зміцненню промислової бази Росії, а також товарів, пов'язаних із хімічною та біологічною зброєю.

- Зменшення залежності від Росії в енергетиці, що включає поступове припинення та заборону імпорту російського вугілля та нафти.

#### 3. Призупинення видачі віз:

- Призупинення видачі віз до Японії для визначених осіб, пов'язаних з Росією.

#### 4. Республіка Білорусь:

- Заморожування активів чотирьох білоруських банків (Білагропромбанк, Банк Дабрабут, Банк розвитку Республіки Білорусь та Белінвестбанк) і їхніх дочірніх компаній у Японії.

- Призупинення видачі віз до Японії для визначених осіб, пов'язаних з Республікою Білорусь.

- Введення санкцій, зокрема заморожування активів осіб, пов'язаних з РБ, у тому числі Президента Лукашенка.



- Введення санкцій на експорт білоруським військовим організаціям підконтрольних товарів із узгодженого на міжнародному рівні переліку, інших товарів подвійного призначення, таких як напівпровідники.

Останнє, на думку авторів даного дослідження, є вкрай важливим, адже Білорусь не лише співагресор Росії, саме з території цієї країни розпочалася окупація нашої країни у лютому минулого року, але і Президент даної держави напряму пов'язаний із депортацією українського населення, а отже повинен бути засуджений Міжнародним трибуналом так само як і керівництво Російської Федерації.

5. «Донецька Народна Республіка (ДНР)» та «Луганська Народна Республіка (ЛНР)»:

- Призупинення видачі віз до Японії для осіб з «ДНР» або «ЛНР» та заморожування активів, які зберігаються даними особами в Японії.

- Заборона на імпорт і експорт з «ДНР» та «ЛНР».

В січні 2023 року влад Японії надала Україні 95 млн. доларів США допомоги - ці гроші витратять на відновлення критично важливої інфраструктури та зміцнення громадянського суспільства.

Програма допомоги України зосереджена на п'яти ключових галузях:

- посилення можливості уряду реагувати на кризу та керувати ним;

- підтримка державних служб, щоб вони могли продовжувати свою роботу;

- відновлення критично важливої інфраструктури, щоб люди могли безпечно повернутись додому;

- підтримка приватних підприємств, щоб вони продовжували працювати, тим самим підтримуючи громади;

- зміцнення громадянського суспільства та соціальних зв'язків [15].

Дана інформація з 2014 року перебуває в процесі постійного оновлення і не є остаточною.

На початку лютого, саме перед зустріччю керівників G-7, Уряд Японії виділяє для України ще 170 млн. доларів [16]. Ці кошти спрямують на проекти екстреного відновлення, зокрема – відбудову критичної інфраструктури, відновлення критичних сервісів, тобто енергетики, водопостачання, і, що дуже важливо, розмінування.

Прем'єр-міністр Японії Ф. Кешіда в процесі спілкування із Президентом України В. Зеленським в рамках онлайн-зустрічі на саміті Великої сімки 24.02.2023 року, наголосив на підтримці єдності у боротьбі з агресією РФ проти України та заявив про продовження фінансової підтримки, яка вже складатиме 5,5 млрд. доларів [17].

Саме в цей період Японія заморожує активи російських фізичних осіб, визначених у переліку МЗС Японії, вводить заборону на експорт певної групи товарів, які можуть сприяти зміцненню промислової бази Росії, зокрема товарів, пов'язаних з виробництвом безпілотників, а також заморожує активи російських фінансових установ [18].

Окрім цього, новий санкційний пакет передбачає заборону на експорт 21-му підприємству та організації країни-агресора товарів, які можуть сприяти посиленню промислової бази РФ, зокрема щодо виробництва БПЛА [19].

26 травня на сайті МЗС Японії оприлюднені прес-реліз про рішення Уряду Японії про запровадження додаткових обмежувальних заходів (санкції) проти фізичних та юридичних осіб РФ та колаборантів, а також розширення секторальних санкцій [20]

Зокрема, санкції передбачають замороження активів 17 фізичних та 78 юридичних осіб РФ, які вважаються причетними до спроби анексії АР Крим та міста Севастополя чи дестабілізації на сході України, а також 7 колаборантів, які брали безпосередню участь у незаконних діях РФ з т.зв. «приєднання» тимчасово окупованих територій України до Росії [21].

Також запроваджено заборону на експорт до 80-ти окремих суб'єктів господарювання РФ товарів, які можуть сприяти збільшенню промислового потенціалу Росії, а також на надання архітектурних та інженерних послуг російським компаніям.

Відповідне рішення Уряду стало 20-тим пакетом санкцій, запровадженим Японією з початку широкомасштабного вторгнення РФ. Рішення було прийнято за результатами Саміту «Групи семи» (19-21.05.2023, м. Хірошіма), участь в якому взяв Президент України В. Зеленський [22].

В наслідок «недружніх дій» з боку низки країн 8.09.2023 Російська Федерація призупинивши дію Угоди про подвійне оподаткування. В перелік попало майже 40 країн, що проводять спільну санкційну політику проти військової агресії Росії, а саме США, ЄС, Великобританія, Південна Корея, Австралія, Нова Зеландія тощо [23].

В свою чергу, японський Уряд висловив Росії протест у зв'язку з рішенням призупинити дію деяких положень податкових договорів з недружніми державами, серед яких США, Японія, держави ЄС. Він також спрогнозував, що таке рішення негативно позначиться на бізнесі. Адже Угода про уникнення подвійного оподаткування дозволяє юридичним і фізичним особам, які є податковими резидентами однієї країни, але отримують дохід в іншій, платити податок лише в одній країні [24].

Зміцнення двосторонніх українсько-японських зв'язків між обома країнами знайшло своє відображення у спільній заяві Президента України В. Зеленського та Прем'єр-міністр Японії Ф. Кішиди. Чільники обох країн зустрілися на саміті в Києві 21.03.2023 р. Лідери підтвердили непохитну солідарність між Україною та Японією особливо в питанні протистоянню російській агресії і боротьбі за повернення анексованих територій в обох країнах, й предметно обговорили широке коло питань, зокрема двосторонні відносини. Визнаючи величезний потенціал двосторонньої співпраці між Україною та Японією, лідери обох країн вирішили вивести двосторонні відносини на рівень особливого глобального партнерства.

Разом з тим, допомога Японії носить невійськовий характер. Вона спрямована на стабілізацію економічної ситуації в Україні під час війни та подальше післявоєнне відновлення. В ЗМІ озвучуються не предметні, а лише фінансові складові такої допомоги.

Таблиця 1

**Прерогативи глобального українсько-японського партнерства в умовах неспровокованої та невинуватеної агресії Росії проти України**

№пп	Напрями співпраці
<i>Солідарність у протидії агресії Росії проти України</i>	
1.	Лідери найрішучішим чином засудили незаконну, невинуватену та неспровоковану агресію Росії проти України. Лідери висловили спільну думку, що агресія Росії проти України підриває саму основу міжнародного порядку, заснованого на верховенстві права, є грубим порушенням основних принципів, закріплених у Статуті ООН, зокрема принципів суверенітету й територіальної цілісності, та є безпосередньою загрозою безпеці, миру й стабільності не лише на євроатлантичному просторі, а й також в Індо-Тихоокеанському регіоні та за його межами.
2.	Лідери висловили спільне переконання, що насильницьке захоплення території чи одностороння спроба змінити силою чи примусом міжнародно визнані кордони є неприйнятними та не можуть бути виправданими.
3.	Лідери підкреслили, що залишатимуться цілковито відданими політиці невизнання спроби незаконної анексії територій України Росією. Росія має негайно припинити бойові дії та негайно та беззастережно вивести всі сили та засоби з усієї території України.
4.	Лідери погодилися, що повне відновлення суверенітету й територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаних кордонів є життєво важливим для глобального миру, стабільності та безпеки. Японія високо оцінила зусилля України щодо відновлення справедливого та міцного миру й висловила підтримку зусиль Президента Володимира Зеленського щодо реалізації його формули миру.
5.	Лідери найрішучішим чином засудили невинуватені атаки Росії проти українського цивільного населення та критичної інфраструктури, зокрема енергетичних об'єктів.
6.	Лідери погодилися, що збереження та посилення санкцій проти Росії є необхідним для стримування військових зусиль Росії, і висловили очікування, що треті країни не будуть ухилятися від цих заходів і підривати їх.
7.	Лідери підкреслили, що воєнні злочини та інші звірства не повинні залишатися безкарними. Вони знову підкреслили свою відданість притягненню всіх винних до відповідальності згідно з міжнародним правом.
8.	Лідери засудили погрози Росії застосувати ядерну зброю як серйозну та неприйнятну загрозу миру та безпеці міжнародної спільноти та підкреслили, що застосування Росією ядерної зброї зустріне однозначний міжнародний осуд та рішучу відповідь. Лідери наголосили, що 77-річний рекорд незастосування ядерної зброї не повинен бути зруйнований Росією.
9.	Лідери висловили глибоку стурбованість щодо захоплення та мілітаризації Росією Запорізької атомної

	електростанції, що триває. Подолати ситуацію може лише повне виведення російських військ і техніки з території станції. Японія висловила підтримку зусиль Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ) щодо зміцнення ядерної безпеки в Україні, зокрема шляхом постійної присутності експертів МАГАТЕ та припинення всіх бойових дій на станції та навколо неї, а також на навколишній інфраструктурі.
10.	Лідери підкреслили важливість ініціативи Президента Володимира Зеленського «Зерно з України», а також подальшої імплементації Чорноморської зернової ініціативи за посередництва ООН і Туреччини та «Шляхів солідарності» між Україною та ЄС.
11.	Лідери засудили постійне використання Росією інформаційних маніпуляцій і кампаній з дезінформації, що розгортаються по всьому світу і мають на меті перекласти провину на інших.
<b>Розширення двосторонньої співпраці</b>	
14.	Лідери констатували, що Україна та Японія мають багату історію співпраці, дружби та взаємної солідарності. Вони підкреслили, що Україна та Японія поділяють спільні фундаментальні цінності, такі як свобода, демократія, верховенство права, повага до міжнародного права та прав людини. У цьому зв'язку лідери підтвердили намір посилити свої зобов'язання щодо просування вільного та відкритого міжнародного порядку, заснованого на верховенстві права.
15.	Беручи до уваги відзначення минулого року 30-річчя дипломатичних відносин між Україною та Японією, лідери визнали, що обидві країни мають значний потенціал для подальшого розширення двостороннього партнерства у багатьох сферах, включно з торговельно-економічними відносинами, розвитком інфраструктури, «зеленим» переходом, науковою та культурною співпрацею, а також міжлюдськими контактами.
16.	Президент Зеленський висловив подяку Японії та її народу за постійну підтримку України. Фінансова, гуманітарна та інша допомога, яку вже оголосила Японія на загальну суму 7,1 мільярда доларів США, врятувала життя багатьох людей в Україні та надихнула тих, хто став на захист своєї країни від агресії й бореться за відновлення справедливого й міцного миру в Україні. Прем'єр-міністр Фуміо Кішіда висловив незмінну підтримку України з боку Японії та підтвердив, що Японія стоїть поруч з Україною та її народом.
17.	Японія підтвердила свою відданість щодо участі у повоєнному відновленні та відбудові України. Лідери висловили спільну думку, що приватний сектор повинен відігравати важливу роль у процесі відновлення та відбудови. Лідери також підкреслили, що цей процес має стати можливістю для подальшого розширення співпраці між двома країнами. Крім того, лідери відзначили роль G7, включно з групою послів, у сприянні координації в таких сферах, як судова реформа, правоохоронна діяльність і боротьба з корупцією в Україні, що має стати основою надійного та стабільного післявоєнного відновлення України.
18.	Україна привітала готовність Японії надати підтримку для захисту та збереження постраждалих унаслідок війни об'єктів української культурної спадщини.
19.	Лідери підкреслили важливість двосторонньої співпраці із залученням механізмів Офіційної допомоги розвитку (ODA) для ефективної підтримки соціально-економічного розвитку України, включно з підтримкою ядерної безпеки, медичних і культурних установ.
<b>Співпраця на регіональній та міжнародній арені</b>	
20.	Лідери висловили намір поглибити співпрацю на міжнародній арені, зокрема в контексті головування Японії в G7 у 2023 році та непостійного членства в Раді Безпеки ООН у 2023-2024 роках.
21.	Лідери висловили готовність до тісної співпраці, щоб зробити Раду Безпеки ООН більш представницькою, легітимною, ефективною й такою, що відповідає реаліям міжнародної спільноти у XXI столітті.
22.	Визнаючи нероздільність євроатлантичної та індо-тихоокеанської безпеки, лідери підтвердили свій намір працювати разом для підтримки та зміцнення вільного й відкритого міжнародного порядку, заснованого на верховенстві права, та відповідно до цілей і принципів, закріплених у Статуті Організації Об'єднаних Націй, як важливі партнери, які поділяють фундаментальні цінності та принципи, такі як свобода, демократія та верховенство права. У цьому зв'язку Президент Володимир Зеленський високо оцінив схвалення Стратегії національної безпеки Японії, включно з фундаментальним посиленням обороноздатності та зміцнення дипломатичних зусиль.
23.	Лідери домовилися працювати разом над реалізацією вільного й відкритого Індо-Тихоокеанського регіону, який є інклюзивним і базується на верховенстві права.
24.	Лідери підтвердили критичну важливість поваги до міжнародного права, зокрема Конвенції ООН з морського права (UNCLOS) з її положеннями про зобов'язання вирішувати суперечки мирними

	засобами, а також дотримання свободи судноплавства та польотів.
25.	Лідери висловили серйозну стурбованість ситуацією в Східному та Південно-Китайському морях і рішуче виступили проти будь-яких односторонніх спроб змінити статус-кво силою чи примусом. Лідери також підкреслили важливість миру та стабільності в районі Тайванської протоки як незамінного елемента безпеки та процвітання міжнародної спільноти. Вони висловилися за мирне подолання проблем у районі протоки.
26.	Лідери взяли на себе зобов'язання працювати разом, щоб підтримувати та зміцнювати режим ДНЯЗ, сприяти ядерному роззброєнню та нерозповсюдженню, а також контролю над озброєннями.
27.	Лідери рішуче засудили розробку Північною Кореєю ядерної зброї та балістичних ракет, включно із запусками міжконтинентальних балістичних ракет (МБР), що порушує відповідні резолюції Ради Безпеки ООН (РБ ООН). Лідери підтвердили свою відданість повному виконанню відповідних резолюцій РБ ООН та реалізації повного, верифікованого й незворотного знищення всієї зброї масового знищення (ЗМЗ) і балістичних ракет Північної Кореї згідно з відповідними резолюціями РБ ООН. Лідери наголосили на важливості негайного розв'язання проблеми викрадень.

*Джерело:* складено авторами за [25].

Слід зазначити, що Японія повністю підтримує саме українську формулу миру Президента В. Зеленського, на відміну від нейтрально-проросійської позиції країн-сусідів по Тихоокеанському регіону, таких, як Китай, Індія, Північна Корея чи Бразилія. Японія, як і Південна Корея із самого початку російської агресії не сприймали війну за внутрішньо регіональний конфлікт. Обидві країни за результатами війн середини ХХ століття лишилися значної частини територій, що історично їм належали. Нині ці країни, що мають найвищі темпи технологічного зростання на Азійському континенті, але не мають ядерної зброї, прикладають останні сімдесят років максимальні зусилля для повернення історичних земель з їх природними багатствами. Відмежування останніх відбулось в результаті військових дій на континенті та було в подальшому закріплено низкою міжнародних угод в другій половині минулого століття.

При спільному докладанні зусиль, в царині економічної дипломатії, Японія може відіграти ключову роль у повоєнній відбудові України. Першим кроком в цьому напрямі стала заява президента США Джо Байдена та прем'єр-міністра Японії Фуміо Кішиди про важливість глобальної коаліції з протидії глобальній агресії і притягнення Російської Федерації до відповідальності. Японський прем'єр-міністр висловив рішучу позицію із засудженням російської війни із перших днів повномасштабного вторгнення. Після російського вторгнення зовнішня політика Японії в сфері національної безпеки щодо Росії рішуче змінилася. Японський уряд активно підтримує Україну, паралельно посиливши риторику стосовно спірних північних територій (острови Ітуруп, Кунашир, Шикотан і Хамобай), які Росія називає південними Курильськими островами. У «Синій книзі дипломатії» 2022 року, щорічному звіті про зовнішню політику японського МЗС — ці північні території названі «невід'ємною частиною Японії», нині окупованою Росією. Японія вважає південні Курильські, захоплену СРСР у Другій світовій війні, своєю споконвічною територією, де історично мешкало плем'я айнів та залучає їх до складу округу Немуро префектури Хоккайдо. Японія претендує на три найпівденніші острови та острівну групу Хабомай. Два з трьох найбільші (Ітуруп і Кунашир), дещо менший Шикотан, ще менші Хабомай. Тривала суперечка не дозволяє понад 78 років відновити дипломатичні відносини між Японією та Російською Федерацією [26].

Японське населення примусово було депортоване з цих територій у середині 50-х років ХХ століття. Нині на островах Великої та Малої Курильської гряди проживає близько 20 тисяч чоловік, більша частка з яких не є корінними мешканцями цих територій. Населення цих островів поповнювалося за рахунок військовослужбовців та фінансових дотацій за часів СРСР. Російська Федерація, як і Російська імперія за роки свого керування цими територіями не прагнули до їх економічного розвитку та індустріалізації. Постійне транспортне сполучення між материком і островами гряди можливе лише водним шляхом за допомогою парому, поганий або відсутній мобільний зв'язок та Інтернет.

Через антиросійську позицію Японії остаточно знівельовано перспективу укладання мирної угоди між двома країнами за результатами Другої світової війни. За допомогою цієї угоди

планувалося вирішити питання статусу й приналежності Курильських островів (о-ва Хамобай, Ітуруп, Шикотан, Кунашир), які відтепер офіційно називаються територією, окупованою Росією.

Ці острови для Японії мають низку важливих характеристик:

1. Курильські острови – це один із найважливіших сировинних районів регіону, тут зосереджено запаси нафти, родовища сірки та магнію. Загальний запас біоресурсів (з прилеглими територіальними водами) оцінюється в 2,5 трлн дол., а щорічний відновлюваний запас – 4,2 млрд. дол. США.

2. Спірні острови – це територія 5174 км<sup>2</sup> з акваторією в 200 тис. км<sup>2</sup> (територіальні води плюс виключна економічна зона). Самі острови в господарському аспекті особливої цінності не мають, морська економічна зона довкола них надзвичайно багата на рибу. Отже, втрата цієї частини економічної зони означає втрату цінних промислових морських угідь. Для Росії Південні Курили – це природний кордон з боку Тихого океану, який зв'язує Приморський край і Камчатку, а протоки Фріза та Катерини, що ніколи не замерзають, – єдині судноплавні в будь-яку погоду проходи до Тихого океану, доступні для російських суден.

3. Змикання виключних економічних зон Курильських островів і острова Сахалін робить Охотське море «внутрішнім» морем Росії та підтверджує належність морських біоресурсів Охотського моря виключно РФ. Отримання контролю над Курилами передусім відкриває для Японії доступ до сировинних, енергетичних ресурсів, а також вирішує кілька стратегічних завдань. По-перше, закривається історичне питання повернення власних територій. По-друге, японська присутність в акваторії зміцнює позиції Токіо як регіональної держави. По-третє, це автоматично посилює військову присутність США в регіоні, що потенційно слугуватиме стримувальним чинником для РФ.

21 березня 2022 р. МЗС РФ опублікувало заяву про те, що відмовляється від переговорів з Японією – відтепер «недружною» країною – щодо Південних Курил й укладання мирної угоди [28].

А у червні 2022 року РФ заборонила японським рибалкам вилов риби біля Курильських островів, що передбачала двостороння угода 1998 року [29].

Вже 7 жовтня 2022 року Верховна Рада України визнала південні Курильські острови територією Японії, котру окупувала РФ за результатами Другої світової війни [27].

Вторгнення Росії в Україну являє собою найбільш істотну і пряму загрозу безпеці в Європі, про що офіційно зазначено в новій редакції Білої Книги оборони Японії.

У тексті документу наведено, що Росія, незважаючи на статус члена Радбезу ООН, знехтувала міжнародним правом. Риторика і дії російської влади «можуть бути витлумачені як погрози застосування ядерної зброї». Зазначається, що світова спільнота, як і Японія, не миритимуться з подібними діями Росії. Відмова від протидії російській агресії, що «односторонні зміни статусу-кво силою прийнятні в інших регіонах, включно з Азією».

Японська влада занепокоєна нарощуванням військової присутності Китаю в Східно-Китайському і Південно-Китайському морях, а також спільними військовими навчаннями Росії та Китаю. Ще однією загрозою названо Північну Корею, яка розвиває ядерні та ракетні розробки. На такому тлі Японія заявляє про пріоритет дипломатичних відносин, проте не відмовляється від наміру «захистити свою землю самостійно» і стримати потенційного противника.

У грудні 2022 року Японія оприлюднила найбільший план з нарощування свого військового потенціалу з часів Другої світової війни. Через п'ять років оборонний бюджет країни стане третім у світі - після США і Китаю. У новій стратегії національної безпеки Японії головним міжнародним викликом було названо Китай, а Росію більше не вважали партнером, її розглядали як фактор, що «викликає занепокоєння» [28].

Тобто на тлі поширення зовнішньої загрози Японія повертатиме собі статус «нормальної» держави з повноцінною армією.

Для України Японія – глобальний партнер у Азійському регіоні, що зазначено у Стратегії зовнішньополітичної діяльності України від 2021 р. Для Японії Україна є складовою частиною концепції «Арки свободи й процвітання», розробником якої є нинішній віце-голова Ліберально-демократичної партії Японії Таро Асо. Відповідно до засадничих елементів концепції японці зацікавлені у співпраці з Україною не тільки на двосторонньому рівні, а й у багатосторонніх форматах, таких як ГУАМ.

Україна може залучити Японію до співпраці у батосторонній платформі на кшталт Люблінського трикутника чи проєкті Міжмор'я в якому так зацікавлені Україна, Польща та країни Балтії.

Японія зацікавлена в Україні передусім як в європейській демократії, яка не просто сповідує універсальні ліберальні цінності та принципи міжнародного права, але виборює їх нині величезними людськими і матеріальними втратами.

На думку фахівців із Центру зовнішньополітичних досліджень при НІСД, Україна є компонентом стратегії Японії щодо розширення кола міжнародних партнерів та політичних однодумців. Крім того, держава точно не перебуватиме в китайській геополітичній орбіті (Китай вже декілька десятиліть здійснює повзучу економічну і політичну експансію в Центральну Азію, Африку та низку російськоналаштованих країн Південної та Східної Європи). Відносини з Україною в Японії щодалі схильні розглядати в ширшому контексті відносин з Європою, а основним очікуванням японців від України дедалі частіше називають успішну європейську інтеграцію нашої держави як важливий елемент регіональної стабільності [30].

Україна та Японія мають нереалізовану співпрацю у сфері безпеки. Подальшому її поглибленню сприяє взаємозв'язок безпекових викликів, які постали нині перед обома державами. Україна та Японія офіційно мають територіальні суперечки з РФ: Україна через Кримський півострів, Японія – через Курильські острови. Разом із тим, Японія також має зростаючі територіальні претензії з боку Китаю, а отже, все це потребує розробки нових дієвих правових механізмів обстоювання територіальної цілісності держави. Ці механізми повинні розроблятися на платформі ООН. Окрім цього, Україна та Японія змушені активно захищати принцип свободи мореплавства, адже спроби змінити статус-кво відбуваються нині як у Чорному та Азовському, так і в Східно-Китайському та Південно-Китайському морях. Для України це закриття «Зернової ініціативи» в літку 2023 року з подальшим знищенням Росією української зернової інфраструктури в Одеській та Миколаївській областях та перевалочного транспортного хабу в м. Рені біля Дунайської затоки.

Понад те, у 2021 р. представники Сил самооборони Японії взяли участь в навчаннях Sea Breeze, що стало черговим підтвердженням можливості виходу українсько-японських відносин у сфері безпеки на рівень практичної співпраці. На жаль, відсутність спільних кордонів не дозволяє обома країнам створити безпековий пояс. Проте, Японія може посилити свій вплив у Чорноморському регіоні, де нині домінує Туреччина, яка виключно діє в інтересах відновлення геополітичного утворення «Великий Туран», створюючи загрози європейським інтересам.

Після запровадження в 2016 р. ПВЗВТ між Україною та ЄС на підставі Угоди про асоціацію Україна стала привабливішою для японського бізнесу в інвестиційному і торговельному сенсах. Торговельну співпрацю з нашою державою японці розглядають у трикутнику «ЄС – Україна – Японія».

Посольство України в Японії активно працює над започаткуванням переговорів про створення зони вільної торгівлі між державами. Найперспективнішими напрямками українсько-японської співпраці є сільське господарство та агропромисловість, енергетика та «зелені» технології.

Угода про вільну торгівлю дуже потрібна Україні. Японія уклала низку угод про вільну торгівлю із з більшістю країн світу. Японія і у транстихоокеанському, і трансатлантичному регіональному вимірах має режим вільної торгівлі: з ЄС, з Великою Британією та Канадою.

До війни з боку Японії спостерігався величезний інтерес до української економіки та її можливостей. Разом із тим український бізнес прагнув збільшити свою присутність на японському ринку.

Для нашої держави вкрай важливо надалі розвивати трикутник кооперації ЄС-Україна-Японія і сприятиме цьому зона вільної торгівлі між обома країнами.

МЗС Японії 22 березня 2021 року разом із Міністерством фінансів України розпочало перемовини щодо оновлення Конвенції про уникнення подвійного оподаткування від 1986 року. Це надалі вирішить проблему сплати японськими компаніями більших податків, ніж компанії інших держав.

Економічна частина Угоди про асоціацію з ЄС позитивно вплинула на збільшення торгівлі між Україною та Японією. Японські інвестиції в економіку України у довоєнний час сягали незначного рівня, проте вони можуть збільшитись після закінчення війни паралельно із ростом обсягів торгівлі.

Японській бізнес в силу своєї національної консервативності обережно починає торговельні відносини, переконавшись у їх міцності починає інвестувати у проекти.

Тобто, стабільна політична ситуація, знищення корупційних схем в післявоєнній економіці України дає зелене світло для японських інвестицій у відбудову національного господарства. Передвоєнне зростання показників двосторонньої торгівлі стало знаковим для зростання передвоєнних інвестицій.

Японія це країна із значним обсягом золотих резервів, який на другий квартал 2023 року склав 846 т, а міжнародні валютні резерви сягнули у серпні цього року позначки у 1251,171 млрд. дол. США [31]. Вона інвестує і може інвестувати. Виключно від політики українського уряду залежатиме чи спрямуються японські інвестиційні потоки до національної економіки

До війни окрім двох промислових японських проектів в Україні, діяли ще проекти в аграрній сфері – Sumitomo, CJ (інвестує в сільське господарство). Україна може бути цікава Японії експортом власної харчової продукції: медом, замороженими ягодами, у бобовими, олійними, кондитерськими виробами (продукція компаній АВК, Рошен, Житомирські ласощі, Ярич), а також традиційними зерновими. Українські постачальники повинні ретельно дотримуватись японських специфікацій при експорті товарів, останнє сприятиме збільшенню обсягу саме сільськогосподарської продукції. Українські товари повинні не лише виготовлятися, але і фасуватися в Україні перед експортом до Японії. Дуже часто українські товари попадають на японський ринок у європейському фасуванні, надалі вони вже експортуються до Японії, адже остання більше довіряє товарам походженням із ЄС [32].

Додатковою мотивацією для українських виробників агропродукції є той факт, що на сьогодні Японія імпортує понад 60% продуктів харчування. Наступними роками, згідно з прогнозами експертів, ця цифра лише зростатиме [10].

Японію вже відвідала делегація Державної служби України з надзвичайних ситуацій, планується приїзд делегації Міністерства агропромислової політики. В обох делегаціях одна мета – вивчення досвіду відновлення земель, відновлення пошкодженої інфраструктури, яка стосується сільгоспвиробництва після етапу розмінування. У Японії є величезний досвід в цьому питанні. Адже після страшного землетрусу 2011 року і цунамі зміг відновити пошкоджену місцеву інфраструктуру. Найбільші японські компанії, галузеві міністерства, а також агентство технічної допомоги і банк міжнародного співробітництва мають доручення уряду готувати масштабні проекти для України. Вони мають бути готові на момент, закінчення масштабних військових дій на території України. Кошти, які будуть акумульовані у відповідному фонді ймовірно сягнуть близько 400 млрд. дол. США [33].

Що стосується трикутного зв'язку Японія-ЄС-Україна, очікується скоординована взаємодія між Японією та ЄС. Так, ще у 2019 році Японія та ЄС підписали меморандум, так зване «Партнерство стійкого зв'язку та якісної інфраструктури». У цьому меморандумі пріоритетним регіоном для спільної роботи позначається Східна Європа, поряд із Західними Балканами, Тихоокеанським регіоном та Центральною Азією.

Поганий бізнес-клімат лякає будь-яких інвесторів, тому проведення реформ в Україні є дуже важливим.

Українсько-японська співпраця в у сферах ракетно-космічної індустрії, ІТ-технологій, сільського господарства, інших високорозвинених наукових галузях можуть стати привабливими для Японії в інвестиційному плані. Натомість Україна надає якісну освіту при підготовці ІТ-спеціалістів, які є конкурентоздатними на міжнародних ринках [34].

Японські інвестиції можуть допомогти у розвитку системи швидкісних потягів по типу японських Шинкансен, у сільському господарстві – через забезпечення процесу розмінування, поставки тракторів-роботів, у зеленій та атомній енергетиці впровадження відновлювальних технологій.

**Висновки.** Отже, дипломатична діяльність Президента В. Зеленського, його постійні спонукальні публічні промови, безперервні візити у більшість країн світу та постійні зустрічі з представниками урядових кіл та місцевого істеблшменту дають свої практичні результати. Нині, Україні як ніколи, слід публічно заявляти усьому світу не лише про факт жажливої агресії Росії щодо



сусідньої незалежної держави, але і про геноцид української нації, його фізичний та економічний вимір. Гуманітарна та фінансова підтримка Японії у період війни та подальше залучення японського бізнесу до відбудови національної економіки повинно базуватися на недопущенні будь-яких корупційних ризиків. Японські інвестиції знайдуть лише у прозорі і чіткі національні економічні середовища. В Україні немає часу на тривалі роки відбудови, насамперед тому, що її в такому разі не чекатимуть у ЄС.

#### Джерела та література

1. Лученко О.О., Огнівенко З.Г. Українсько-японські відносини у галузі освіти і науки. *Наукові записки кафедри педагогіки. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна*. 2017. Випуск 41. С. 120-127. URL: <https://periodicals.karazin.ua/pedagogy/article/view/9979> (дата публікації 28.12.2017).
2. Ханова О.В., Журавльов О.В. Тенденції та перспективи розвитку зовнішньоекономічних відносин між Україною та Японією. *Науковий вісник НАУ: економіка, право, політологія, туризм*. Том 1 № 1-2 (2012). URL: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/view/5985> (дата публікації 15.12.2012).
3. Каковкіна О.М. Українсько-японські відносини в 1950-х – 1980-х рр. у світлі джерел із дніпровських збірань. *Південний архів (історичні науки): збірник наукових праць*. 2023. Вип. 42. С. 33-46. URL: <https://pahs.journal.kspu.edu.ua/index.php/pahs/article/view/48> (дата публікації 7.09.2022).
4. Велика О.В. Україно-японські відносини в контексті пріоритетних напрямків зовнішньої політики Японії. *Політичне життя*. Збірник наукових статей. Донецький національний університет імені Василя Стуса. № 1 (2020). С. 90-95. URL: <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/7965> (дата звернення 20.09.2023).
5. Лахманюк Т. Українсько-японські відносини на сучасному етапі (1991–2016 рр.). *Україна-Європа-Світ*. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. 2017. Вип. 19. С. 166-172. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ues\\_2017\\_19\\_19](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ues_2017_19_19) (дата звернення 20.09.2023).
6. Мошко А.В. Українсько-японські відносини на сучасному етапі. *Наукові записки студентів та аспірантів університету «Острозька академія»*. Серія «Міжнародні відносини». Випуск 5. 2020. С. 242-251. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/8285/1/28.pdf> (дата звернення 20.09.2023).
7. Середюк Н. Українсько-японські відносини та їхній вплив на розвиток Української держави. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. Збірник наукових статей. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2020. – Т. 42. – С. 89-98. URL: <https://mhpi.chnu.edu.ua/index.php/issues/article/view/251/218> (дата звернення 20.09.2023).
8. Китай ввів війська у Таджикистан. *ДЗЕРКАЛО ТИЖНЯ*. URL: <https://zn.ua/ukr/WORLD/kitay-vviv-viyska-u-tadzhikistan-121708.html> (дата публікації 12.05.2013).
9. Джердж С. Повернути своє? На що зазіхає Китай. *NEW VOICE*. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/kitay-rosiya-shcho-namagayetsya-zahopiti-kitay-ostanni-novini-50161920.html> (дата публікації 25.05.2021).
10. Гетьманчук А. Партнерство, що сходить. Як Україні наповнити новим сенсом відносини з Японією? *ДЗЕРКАЛО ТИЖНЯ. ЦЕНТР «НОВА ЄВРОПА»*. URL: <http://neweurope.org.ua/analytics/partnerstvo-shho-shodyt-yak-ukrayini-napovnyty-novym-sensom-vidnosyny-z-yaponiyeu/> (дата публікації 18.02.2021).
11. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ Японії. URL: [https://www.ua.emb-japan.go.jp/jpn/bi\\_ua/oda/201702\\_assistance\\_extract\\_ua.pdf](https://www.ua.emb-japan.go.jp/jpn/bi_ua/oda/201702_assistance_extract_ua.pdf) (дата звернення 14.05.2023 р.).
12. Колесніченко О. Японія надала 1,9 мільярда доларів допомоги Україні за 3 роки. *УКРАЇНСЬКА ПРАВДА. ЕКОНОМІЧНА ПРАВДА*. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2017/09/2/628607> (дата публікації 2.09.2017 р.).
13. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ Японії. Допомога Японії Україні. Політика допомоги по відношенню до України URL: <https://www.ua.emb-japan.go.jp/files/000277048.pdf> (дата звернення 20.09.2023 р.).
14. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ Японії. Реакція на ситуацію в Україні. URL: [https://japan.kantei.go.jp/ongoingtopics/pdf/jp\\_stands\\_with\\_ukraine\\_ukr.pdf](https://japan.kantei.go.jp/ongoingtopics/pdf/jp_stands_with_ukraine_ukr.pdf) (дата публікації 09.2017 р.).
15. Японія виділила Україні 95 млн. доларів. *СЛОВО І ДІЛО. АНАЛІТИЧНИЙ ПОРТАЛ*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/01/12/novyna/svit/yaponiya-vydilyla-ukrayini-95-mln-dolariv-dopomohy-vytratyat-koshlyu> (дата звернення 14.05.2023 р.).
16. Україна отримає від Японії 170 млн доларів на відновлення. *СЛОВО І ДІЛО. АНАЛІТИЧНИЙ ПОРТАЛ*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/02/02/novyna/bezpeka/ukrayina-otrymae-yaponiyi-170-mln-dolariv-vidnovlennya> (дата звернення 14.05.2023 р.)

17. Японія Виділить Україні додаткову фін допомогу: названо суму. *СЛОВО І ДІЛО. АНАЛІТИЧНИЙ ПОРТАЛ*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/02/20/novyna/susilstvo/yaponiya-vydilyt-ukrayini-dodatkovu-findopomohu-nazvano-sumu> (дата звернення 14.05.2023 р.).

18. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ Японії. URL: <https://www.ua.emb-japan.go.jp/files/000345578.pdf> (дата звернення 20.09.2023 р.).

19. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ Японії. URL: [https://www.mofa.go.jp/mofaj/ecm/ec/page4\\_005794.html](https://www.mofa.go.jp/mofaj/ecm/ec/page4_005794.html) (дата звернення 20.09.2023 р.).

20. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ Японії. URL: <https://www.mofa.go.jp/mofaj/files/100465348.pdf> (дата звернення 20.09.2023 р.).

21. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ Японії. URL: [https://www.mofa.go.jp/press/release/press4e\\_003267.html](https://www.mofa.go.jp/press/release/press4e_003267.html) (дата звернення 20.09.2023 р.).

22. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України URL: <https://mfa.gov.ua/sankciyi-proti-uf> (дата звернення 20.09.2023 р.).

23. Путин підписав указ о припиненні угоди о подвійному оподаткуванні. *РАДІО СВОБОДА. СИБІРЬ РЕАЛІИ*. URL: <https://www.sibreal.org/a/putin-podpisal-ukaz-o-priostanovke-dogovorov-o-dvoynom-nalogooblozhenii/32539625.html> (дата публікації 8.08.2023).

24. Японские власти выразили России протест из-за приостановки налогового договора. *РАДІО СВОБОДА. СИБІРЬ РЕАЛІИ*. URL: <https://www.sibreal.org/a/yaponskie-vlasti-vyrazili-rossii-protest-iz-za-priostanovki-nalogovogo-dogovora/32540352.html> (дата публікації 9.08.2023).

25. Спільна заява про особливе глобальне партнерство між Україною та Японією. *Сайт президента України. Офіційне інтернет-представництво*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/spilna-zayava-pro-osoblive-globalne-partnerstvo-mizh-ukrayin-81717> (дата публікації 21.03.2023).

26. **Yuriko Koike** Japan's Russian Dilemma. *PROJECT-SYNDICATE. THE WORLD'S OPINION PAGE*. URL: <https://www.project-syndicate.org/commentary/yuriko-koike-regards-vladimir-putin-s-invasion-of-ukraine-in-light-of-japan-s-own-territorial-disputes> (дата публікації 31.03.2014).

27. Указ Президента України № 692/2022. «Про питання Північних територій Японії». *Сайт президента України. Офіційне інтернет-представництво*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6922022-44369> (дата публікації 7.10.2022).

28. Япония назвала Россию прямой угрозой безопасности в Европе. *РАДІО СВОБОДА. СИБІРЬ РЕАЛІИ*. URL: <https://www.sibreal.org/a/yaponiya-nazvala-rossiyu-pryamoy-ugrozoy-bezopasnosti-v-evrope/32523762.html> (дата публікації 28.07.2023).

29. Ерман Г. Союзник №1 в Азии? Как особое партнерство с Японией может помочь победе в восстановлении Украины. *BBC NEWS. УКРАЇНА* URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c6pqmn92g3lo> (дата публікації 15.04.2023).

30. Гриценко А.А. Україна – Японія: контури перспективної співпраці. НІСД. Центр зовнішньополітичних досліджень. URL: [https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-04/yaponiya\\_150422.pdf](https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-04/yaponiya_150422.pdf) (дата звернення 20.09.2023 р.).

31. Золотовалютные резервы и запасы золота в Японии. *TAKE-PROFIT.ORG. Биржевой портал №1. Макроэкономическая статистика. Международные валютные резервы. Япония*. URL: <https://take-profit.org/statistics/foreign-exchange-reserves/japan/> (дата звернення 20.09.2023 р.).

32. Торговельний зв'язок Україна-Японія-ЄС: взаємний вплив та нові можливості. *ЦЕНТР «НОВА ЄВРОПА»*. URL: <http://neweurope.org.ua/torgovelnij-zv-yazok-ukrayina-yaponiya-yes-vzayemnyj-vplyv-ta-novi-mozhlyvosti/> (дата публікації 19.09.2021).

33. Ворожбит О. Сергій Корсунський: «У нас один ворог, а у Японії — три». *УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖДЕНЬ*. URL: <https://tyzhden.ua/serhij-korsunskij-u-nas-odyn-voroh-a-u-iaponii-try/> (дата публікації 12.04.2023).

34. Квасниця О., Дзябло Ю. Українсько-японські відносини в незалежній Україні: як усе починалося і чого очікувати далі. *ДЕНЬ. День планети. №111-112. (2021)*. URL: <https://m.day.kyiv.ua/article/den-planety/ukrayinsko-yaponski-vidnosyny-v-nezalezhnij-ukrayini-yak-use-pochynalosya-i> (дата публікації 12.08.2021).

#### References

1. Luchenko O.O., Ohnivenko Z.H. Ukrainko-yaponski vidnosyny u haluzi osvity i nauky. *Naukovi zapysky kafedry pedahohiky. Kharkivskiy natsionalnyi universytet imeni V.N. Karazina*. 2017. Vypusk 41. S. 120-127. URL: <https://periodicals.karazin.ua/pedagogy/article/view/9979> (дата публікації 28.12.2017) [in Ukrainian].

2. Khanova O.V., Zhuravlov O.V. Tendentsii ta perspektyvy rozvytku zovnishnoekonomichnykh vidnosyn mizh Ukrainoiu ta Yaponieiu. *Naukovyi visnyk NAU: ekonomika, pravo, politolohiia, turyzm*. Tom 1 # 1-2 (2012). URL: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/view/5985> (дата публікації 15.12.2012) [in Ukrainian].

3. Kakovkina O.M. Ukrainsko-yaponski vidnosyny v 1950-kh – 1980-kh rr. u svitli dzherel iz dniprovsykh zibran. *Pivdennyi arkhiv (istorychni nauky): zbirnyk naukovykh prats.* 2023. Vyp. 42. S. 33-46. URL: <https://pahs.journal.kspu.edu/index.php/pahs/article/view/48> (data publikatsii 7.09.2022) [in Ukrainian].
4. Velyka O.V. Ukraino-yaponski vidnosyny v konteksti priorytetnykh napriamkiv zovnishnoi polityky Yaponii. *Politychne zhyttia.* Zbirnyk naukovykh statei. Donetskyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stusa. # 1 (2020). S. 90-95. URL: <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/7965> (data zvernennia 20.09.2023) [in Ukrainian].
5. Lakhmaniuk T. Ukrainsko-yaponski vidnosyny na suchasnomu etapi (1991–2016 rr.). *Ukraina-Yevropa-Svit.* Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. Seriia: Istorii, mizhnarodni vidnosyny. 2017. Vyp. 19. S. 166-172. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ues\\_2017\\_19\\_19](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ues_2017_19_19) (data zvernennia 20.09.2023) [in Ukrainian].
6. Moshko A.V. Ukrainsko-yaponski vidnosyny na suchasnomu etapi. *Naukovi zapysky studentiv ta aspirantiv universytetu «Ostrozka akademiia».* Seriia «Mizhnarodni vidnosyny». Vypusk 5. 2020. S. 242-251. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/8285/1/28.pdf> (data zvernennia 20.09.2023) [in Ukrainian].
7. Serediuk N. Ukrainsko-yaponski vidnosyny ta yikhni vplyv na rozvytok Ukrainskoi derzhavy. *Istoryko-politychni problemy suchasnoho svitu.* Zbirnyk naukovykh statei. – Chernivtsi: Chernivetskyi natsionalnyi universytet, 2020. – T. 42. – S. 89-98. URL: <https://mhpi.chnu.edu.ua/index.php/issues/article/view/251/218> (data zvernennia 20.09.2023) [in Ukrainian].
8. Kytai vviv viiska u Tadzhykystan. *DZERKALO TYZHNYA.* URL: [https://zn.ua/ukr/WORLD/kitay-vviv-viyska-u-tadzhikistan-121708\\_.html](https://zn.ua/ukr/WORLD/kitay-vviv-viyska-u-tadzhikistan-121708_.html) (data publikatsii 12.05.2013) [in Ukrainian].
9. Dzherdzh S. Povernuty svoie? Na shcho zazikhaie Kytai. *NEW VOICE.* URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/kitay-rosiya-shcho-namagayetsya-zahopiti-kitay-ostanni-novini-50161920.html> (data publikatsii 25.05.2021) [in Ukrainian].
10. Hetmanchuk A. Partnerstvo, shcho skhodyt. Yak Ukraini napovnyty novym sensom vidnosyny z Yaponiieiu? *DZERKALO TYZHNYA. TSENTR «NOVA YEVROPA».* URL: <http://neweurope.org.ua/analytics/partnerstvo-shho-shodyt-yak-ukrayini-napovnyty-novym-sensom-vidnosyny-z-yaponiyeyu/> (data publikatsii 18.02.2021) [in Ukrainian].
11. Ofitsiinyi sait Ministerstva zakordonnykh sprav Yaponii. URL: [https://www.ua.emb-japan.go.jp/jpn/bi\\_ua/oda/201702\\_assistance\\_extract\\_ua.pdf](https://www.ua.emb-japan.go.jp/jpn/bi_ua/oda/201702_assistance_extract_ua.pdf) (data zvernennia 14.05.2023 r.) [in Ukrainian].
12. Kolesnichenko O. Yaponiia nadala 1,9 miliarda dolariv dopomohy Ukraini za 3 roky. *UKRAINSKA PRAVDA. EKONOMICHNA PRAVDA.* URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2017/09/2/628607> (data publikatsii 2.09.2017 r.) [in Ukrainian].
13. Ofitsiinyi sait Ministerstva zakordonnykh sprav Yaponii. Dopomoha Yaponii Ukraini. Polityka dopomohy po vidnoshenniu do Ukrainy URL: <https://www.ua.emb-japan.go.jp/files/000277048.pdf> (data zvernennia 20.09.2023 r.) [in Ukrainian].
14. Ofitsiinyi sait Ministerstva zakordonnykh sprav Yaponii. Reaktsiia na sytuatsiiu v Ukraini. URL: [https://japan.kantei.go.jp/ongoingtopics/pdf/jp\\_stands\\_with\\_ukraine\\_ukr.pdf](https://japan.kantei.go.jp/ongoingtopics/pdf/jp_stands_with_ukraine_ukr.pdf) (data publikatsii 09.2017 r.) [in Ukrainian].
15. Yaponiia vydilyla Ukraini 95 mln. dolariv. *SLOVO I DILO. ANALITYCHNYI PORTAL.* URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/01/12/novyna/svit/yaponiya-vydilyla-ukrayini-95-mln-dolariv-dopomohy-vytratyat-koshty> (data zvernennia 14.05.2023 r.) [in Ukrainian].
16. Ukraina otrymaie vid Yaponii 170 mln dolariv na vidnovlennia. *SLOVO I DILO. ANALITYCHNYI PORTAL.* URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/02/02/novyna/bezpeka/ukrayina-otrymaie-yaponiyi-170-mln-dolariv-vidnovlennya> (data zvernennia 14.05.2023 r.) [in Ukrainian].
17. Yaponiia Vydilyt Ukraini dodatkovu fin dopomohu: nazvano sumu. *SLOVO I DILO. ANALITYCHNYI PORTAL.* URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/02/20/novyna/suspilstvo/yaponiya-vydilyt-ukrayini-dodatkovu-findopomohu-nazvano-sumu> (data zvernennia 14.05.2023 r.) [in Ukrainian].
18. Ofitsiinyi sait Ministerstva zakordonnykh sprav Yaponii. URL: <https://www.ua.emb-japan.go.jp/files/000345578.pdf> (data zvernennia 20.09.2023 r.) [in Ukrainian].
19. Ofitsiinyi sait Ministerstva zakordonnykh sprav Yaponii. URL: [https://www.mofa.go.jp/mofaj/ecm/ec/page4\\_005794.html](https://www.mofa.go.jp/mofaj/ecm/ec/page4_005794.html) (data zvernennia 20.09.2023 r.) [in English].
20. Ofitsiinyi sait Ministerstva zakordonnykh sprav Yaponii. URL: <https://www.mofa.go.jp/mofaj/files/100465348.pdf> (data zvernennia 20.09.2023 r.) [in English].
21. Ofitsiinyi sait Ministerstva zakordonnykh sprav Yaponii. URL: [https://www.mofa.go.jp/press/release/press4e\\_003267.html](https://www.mofa.go.jp/press/release/press4e_003267.html) (data zvernennia 20.09.2023 r.) [in English].
22. Ofitsiinyi sait Ministerstva zakordonnykh sprav Ukrainy URL: <https://mfa.gov.ua/sankciyi-proti-uf> (data zvernennia 20.09.2023 r.) [in Ukrainian].

23. Putin podpysal ukaz o pryostanovke dohovorovya o dvoynom nalohooblazhenyy. *RADYO SVOBODA. SYBYR' REALYY*. URL: <https://www.sibreal.org/a/putin-podpisal-ukaz-o-priostanovke-dogovorov-o-dvoynom-nalogooblozhenii/32539625.html> (data publikatsiyi 8.08.2023) [in Russian].
24. Yaponskiye vlasty vyrazily Rossyyu protest yz-za pryostanovky nalohovoho dohovora. *RADYO SVOBODA. SYBYR' REALYY*. URL: <https://www.sibreal.org/a/yaponskie-vlasti-vyrazili-rossii-protest-iz-za-priostanovki-nalogoovogo-dogovora/32540352.html> (data publikatsiyi 9.08.2023) [in Russian].
25. Spilna zaiava pro osoblyve hlobalne partnerstvo mizh Ukrainoiu ta Yaponiieiu. Sait prezidenta Ukrainy. Ofitsiine internet-predstavnytstvo. URL: <https://www.president.gov.ua/news/spilna-zayava-pro-osoblive-globalne-partnerstvo-mizh-ukrayin-81717> (data publikatsii 21.03.2023) [in Ukrainian].
26. [Yuriko Koike](#) Japan's Russian Dilemma. *PROJECT-SYNDICATE. THE WORLD'S OPINION PAGE*. URL: <https://www.project-syndicate.org/commentary/yuriko-koike-regards-vladimir-putin-s-invasion-of-ukraine-in-light-of-japan-s-own-territorial-disputes> (data publikatsii 31.03.2014) [in English].
27. Ukaz Prezidenta Ukrainy # 692/2022. «Pro pytannia Pivnichnykh terytorii Yaponii». Sait prezidenta Ukrainy. Ofitsiine internet-predstavnytstvo. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6922022-44369> (data publikatsii 7.10.2022) [in Ukrainian].
28. Yaponyya nazvala Rossyyu pryamoy ugrozoy bezopasnosti v Evrope. *RADYO SVOBODA. SYBYR' REALYY*. URL: <https://www.sibreal.org/a/yaponiya-nazvala-rossiyu-pryamoy-ugrozoy-bezopasnosti-v-evrope/32523762.html> (data publikatsiyi 28.07.2023) [in Russian].
29. Erman H. Soiuznyk #1 v Azii? Yak osoblyve partnerstvo z Yaponiieiu mozhe dopomohty peremozi ta vidbudovi Ukrainy. *BBC NEWS. UKRAINA*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c6pqmn92g3lo> (data publikatsii 15.04.2023) [in Ukrainian].
30. Hrytsenko A.A. Ukraina – Yaponiia: kontury perspektyvnoi spivpratsi. NISD. Tsentri zovnishnopolitychnykh doslidzhen. URL: [https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-04/yaponiya\\_150422.pdf](https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-04/yaponiya_150422.pdf) (data zvernennia 20.09.2023 r.) [in Ukrainian].
31. Zolotovalyutnye rezervy u zapasy zolota v Yaponyyu. *TAKE-PROFIT.ORG. Byrzhovoy portal #1. Makroekonomycheskaya statystyka. Mezhdunarodnye valyutnye rezervy. Yaponyya*. URL: <https://take-profit.org/statistics/foreign-exchange-reserves/japan/> (data zvernennya 20.09.2023 r.) [in Russian].
32. Torhovelnyi zviazok Ukraina-Yaponiia-Yes: vzaiemnyi vplyv ta novi mozhlyvosti. *TSENTR «NOVA YEVIROPA»*. URL: <http://neweurope.org.ua/torghovelnij-zv-yazok-ukrayina-yaponiya-yes-vzayemnyj-vplyv-ta-novi-mozhlyvosti/> (data publikatsii 19.09.2021) [in Ukrainian].
33. Vorozhbyt O. Serhii Korsunskyi: «U nas odyn voroh, a u Yaponii — try». *UKRAINSKYI TYZH DEN*. URL: <https://tyzhden.ua/serhij-korsunskyj-u-nas-odyn-voroh-a-u-iaponii-try/> (data publikatsii 12.04.2023) [in Ukrainian].
34. Kvasnytsia O., Dziabko Yu. Ukrainsko-yaponski vidnosyny v nezalezhnii Ukraini: yak use pochynalosia i choho ochikuvaty dali. *DEN. Den planety*. #111-112, (2021). URL: <https://m.day.kyiv.ua/article/den-planety/ukrayinsko-yaponski-vidnosyny-v-nezalezhniy-ukrayini-yak-use-pochynalosya-i> (data publikatsii 12.08.2021) [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 15.09.2023 р.